مقاله پژوهشی

پیش‌بینی هیجانات تحصیلی مثبت و منفی بر اساس ویژگی‌های شخصیتی و اهمال کاری تحصیلی

مهشید تجربه کار*، سمیه پوراحسان، محبوبه شمسی‌نژاد

چکیده

مقدمه: هیجانات تحصیلی مثبت و منفی از جمله منابع مهم روانشناختی افراد در موقعیت‌های تحصیلی هستند که بر فعالیت‌های زیادی از جمله توجه، تمرکز و به طورکلی فرآیند یادگیری تأثیر دارند. پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی هیجانات تحصیلی مثبت و منفی براساس ویژگی‌های شخصیتی و اهمال کاری تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمان انجام شد.

روش‌ها: طرح پژوهش حاضر از نوع همبستگی و جامعه آماری آن شامل تمامی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمان ورودی سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۳۹۸ بود که تعداد ۱۵۰ نفر از دانشجویان به روش خوشه‌ای تصادفی ساده وارد مطالعه شدند. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه هیجان‌های تحصیلی، پرسشنامه ویژگی‌های شخصیتی و پرسشنامه اهمال کاری تحصیلی بود. آنالیز آماری داده‌ها با استفاده از آزمون معناداربودن ضریب همبستگی پیرسون و ضریب رگرسیون هم‌زمان انجام گرفت.

نتایج: تنها مؤلفه‌های برون گرایی (p=۰/۰۵) و اهمال کاری (p=۰/۰۰۰۱) تحصیلی قادر به پیش‌بینی معنادار هیجانات تحصیلی مثبت هستند(R=۰/۷). از طرفی، روان رنجور خویی و اهمال کاری تحصیلی قادر به پیش‌بینی معنادار هیجانات تحصیلی منفی هستند (p=۰/۰۰۰۱ و R=۰/۶۶).

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج پژوهش حاضر، لزوم توجه، برنامه‌ریزی و مداخلات پیشگیرانه و درمانی در این موقعیت‌ها، از اهمیت برخوردار است.موقعیت‌های تحصیلی با اثرگذاری بر منابع روان شناختی، از جمله هیجان‌های تحصیلی، از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر سلامت روان شناختی هستند.

واژه‌های کلیدی: هیجانات تحصیلی، ویژگی‌های شخصیتی، اهمال کاری تحصیلی، دانشجویان علوم پزشکی.

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی/ اسفند ۱۳۹۹؛ ۲۰(۵۳): ۴۵۱ تا ۴۶۰

مقدمه

هیجانات از جمله عوامل تأثیرگذار بر یادگیری، پیشرفت تحصیلی، انگیزه و رشد شخصیتی دانشجویان است. به دلیل اهمیت ذهنی و روانی موقعیت‌های تحصیلی، این موقعیت‌ها، در هر سطحی، طیف وسیعی از تجربیات متنوع هیجانی را فراهم می‌کنند(۱و۲). حضور داشتن در کلاس‌ها، موقعیت‌های آموزشی، مطالعه کردن و امتحان دادن هیجانات را آشکار می‌کند(۳).

* **نویسنده مسؤول:** دکتر مهشید تجربه‌کار (استادیار)، گروه روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران.
m.tajrobehkar@uk.ac.ir
دکتر سمیه پوراحسان (استادیار)، گروه روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران. (purehsan@uk.ac.ir)؛ محبوبه شمسی نژاد، دانشجوی کارشناس ارشد روانشناسی بالینی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران.
(mahboobeshamsi@ens.uk.ac.ir)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۹/۸/۱۸، تاریخ اصلاحیه: ۹۹/۹/۷، تاریخ پذیرش: ۹۹/۹/۱۶

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-25]

با وجود شناخت اولیه نسبت به اهمیت هیجانات در روانشناسی یادگیری و موفقیت، پژوهش‌های تحصیلی تا حد زیادی تجارب هیجانی دانشجویان را نادیده گرفته‌اند؛ در طول دهه گذشته، مشارکت‌های نظری و تجربی در مورد هیجانات تحصیلی، به طور قابل توجهی افزایش یافته است و آن را به عنوان «هیجاناتی که به طور مستقیم با تحصیل و موفقیت در کلاس درس مرتبط است» تعریف کرده‌اند(٤). هیجانات را می‌توان بر اساس ارزش مثبت یا منفی خود(آیا حالت هیجانی و عاطفی، خوشایند است یا ناخوشایند؟)، یا ماهیت فعال یا غیرفعال (آیا حالت هیجانی شامل انگیختگی زیاد یا منفعل بودن است) طبقه‌بندی کرد(٥و٦).

بسیاری از اختلالات بالینی، به ویژه اختلالات اضطرابی و خلقی با نقص در هیجانات مثبت مرتبط هستند(٧و٨). ونگ (Wang) و همکاران در مطالعه‌ای این نتیجه رسیدند که ارزیابی شناختی و هیجانات تحصیلی منفی به طور معناداری سلامت روانشناختی را پیش‌بینی می‌کند(٩). به طور کلی چنین فرض می‌شود که هیجانات تحصیلی مثبت منجر به سطوح بالاتر رفتاری، تعامل شناختی، آمادگی برای یادگیری مطالب جدید و عملکرد تحصیلی بهتر می‌شود. برعکس، هیجانات تحصیلی منفی با سطوح پایین‌تر انگیزش برای یادگیری، تنظیم خارجی یادگیری و عملکرد تحصیلی ضعیف سروکار دارند(١٠و١١).

در زمینه علمی، هیجانات اغلب با تمرکز بر تفاوت‌های فردی مطالعه می‌شوند(١٢). ویژگی‌های شخصیتی، خصوصیات فردی درونی هستند که عبارتند از الگوهای ثابت فکر، احساس و رفتار که مربوط به تفاوت‌های فردی در نحوه تفکر، احساس و عمل افراد می‌باشند. رایج‌ترین و قابل اعتمادترین معیار مورد استفاده، مقیاس ویژگی شخصیتی " پنج بزرگ" است(١٣و١٤). مدل پنج عاملی، مدل غالب ساختار عمومی شخصیت است که از پنج حوزه گسترده برون‌گرایی، بی‌ثباتی هیجانی، گشودگی در تجربه، توافق‌پذیری و وظیفه‌گرایی تشکیل شده‌است. هر حوزه شامل هر دو ویژگی‌های شخصیتی بهنجار و نابهنجار است(١٥).

اولین عامل از عوامل پنج گانه شخصیت از درون‌گرایی در انتهای پایین مقیاس تا برون‌گرایی در انتهای بالای مقیاس تغییر می‌کند. دومین عامل روان‌رنجور خویی است که این ویژگی پیش‌بینی می‌کند ما چقدر مستعد تجربه هیجانات منفی هستیم(١٦). قانعی و همکاران در مطالعه‌ای نشان دادند که روان‌رنجور خویی و بین استرس شغلی رابطه مستقیم و معنادار وجود دارد(١٧).

سومین عامل یعنی گشودگی در تجربه، معطوف به تصورات فعال، حساسیت به زیبایی، توجه به تجارب عاطفی درونی و داوری مستقل است. چهارمین عامل یعنی توافق‌پذیری را می‌توان با اصطلاحاتی همچون قدردانی، بخشندگی، سخاوتمندی، مهربانی و قابل اعتماد بودن تعریف کرد. میرزایی و حاتمی به این نتیجه رسیدند که برون‌گرایی وتوافق‌پذیری با شادکامی، رابطه مثبت و عامل روان‌رنجوری با شادکامی، رابطه‌ی منفی دارد(١٨). و بالاخره آخرین عامل یعنی وظیفه‌گرایی، دلالت بر درجه‌ای دارد که افراد انگیزه‌هایشان را کنترل می‌کنند(١٩). یافته‌های سروقد و همکاران نشان داد که روان‌رنجور خویی و مسؤولیت‌پذیری پیش‌بینی کننده قوی برای اضطراب بودند(٢٠).

اهمال‌کاری بخشی از رفتار تمامی انسان‌ها است اما زمانی که شدت پیدا کند و به صورت عادت برای فرد تبدیل شود، صفتی نامطلوب و منفی تلقی می‌شود و می‌تواند مسأله‌ساز باشد(٢١). اهمال‌کاری تحصیلی تأخیر ارادی برای انجام تکالیف تحصیلی، علی‌رغم آگاهی از بدتر شدن نتایج به دلیل تأخیر، است که توان تحصیلی دانشجویان را مهار می‌کند. بنابر برخی تخمین‌ها ٥٠ تا ٨٠ درصد دانشجویان به طور شدید یا خفیف اهمال‌کارهستند(٢٢). راث بلوم (Rothblum) و همکاران این مفهوم را به عنوان عقب انداختن تکالیف دانشگاهی مانند آماده شدن برای امتحانات، یا به عقب انداختن

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-25]

تکالیف، به طور دائمی یا موقتی، تعریف می‌کنند که باعث می‌شود دانشجویان درماندگی و شکست تحصیلی داشته باشند(۲۳). اسمعیلی و همکاران در پژوهش خود نتیجه گرفتند که رابطه بین هیجانات پیشرفت منفی با اهمال‌کاری تحصیلی مثبت و معنادار است(۲٤).

پژوهش در زمینه شناخت متغیرهای دخیل در فرایند آموزش، سبب بهبود محیط آموزشی و فراهم ساختن زمینه رشد برای دانشجویان، و در نهایت ارتقای عملکرد آن‌ها در محیط تحصیلی و خارج از آن می‌شود. با توجه به جایگاه هیجان‌های تحصیلی در سلامت روان دانشجویان و اثرات آن در افزایش پیشرفت تحصیلی و کاهش مشکلات هیجانی، بررسی متغیرهایی چون هیجان تحصیلی مثبت و منفی ضرورت و اهمیت ویژه‌ای دارد. جستجوهای انجام شده نشان داد که تاکنون هیچ اشاره مستقیمی به بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و اهمال‌کاری تحصیلی با هیجانات تحصیلی مثبت و منفی، نشده است. با توجه به آنچه که بیان شد و اهمیت موضوع، ما در پژوهش حاضر به دنبال بررسی میزان پیش‌بینی هیجانات تحصیلی بر اساس ویژگی‌های شخصیت و اهمال‌کاری تحصیلی هستیم.

روش‌ها

روش تحقیق مورد استفاده در پژوهش حاضر همبستگی است. جامعه آماری این تحقیق شامل تمامی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمان (پردیس هفت باغ علوی) ورودی سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بود؛ که حدودا ۲۰۰ نفر بودند. به این دلیل دانشجویان ورودی سال ۹۹-۱۳۹۸ انتخاب شدند که به نسبت دروس عمومی بیش‌تری در ترم اول داشتند. با توجه به این که طرح تحقیق از نوع همبستگی است و در پژوهش‌های از نوع همبستگی، حداقل حجم نمونه ۵۰ نفر برای بیان چگونگی رابطه، ضرورت دارد(۲۵). لذا با احتساب ریزش آزمودنی، تعداد ۱۵۰ نفر انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری این پژوهش، خوشه‌ای تصادفی ساده بو؛ بدین معنی که تعداد ٤٤ نفر از رشته علوم پزشکی، ۳۳ نفر از رشته داروسازی، ۱۹ نفر از رشته دندان‌پزشکی، ۱٦ نفر فیزیوتراپی، ۲۰ نفر هوشبری و ۱۸ نفر علوم آزمایشگاهی انتخاب شدند. که پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، تعداد ۱۷ پرسشنامه ناقص کنار گذاشته‌شد. با توجه به زیاد بودن تعداد سؤالات پرسشنامه پژوهش حاضر و طولانی شدن زمان پاسخ‌گویی، برای اطمینان از این که دانشجویان تصادفی پاسخ ندهند، به صورت تصادفی دروس عمومی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی در نیم‌سال اول تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ انتخاب شد. پس از هماهنگی با اساتید، در نیم ساعت آخر به کلاس مراجعه و به دانشجویان توضیح داده‌شد که پرسشنامه حاضر طولانی است و پاسخ‌گویی به آن ٤۵-۳۰ دقیقه طول می‌کشد؛ و بدین ترتیب رضایت آگاهانه کلیه شرکت کنندگان اخذ شد. در ابتدای پرسشنامه راهنمای پاسخ‌گویی به سؤالات قرار داشت و برای کنترل اثر ترتیب و خستگی، پرسشنامه‌ها به ترتیب متفاوت و به صورت فردی، توسط نویسندگان توزیع شد. داوطلبانه بودن مشارکت آزمودنی‌ها در فرایند پژوهش و محرمانه بودن اطلاعات مد نظر قرار گرفت. این مطالعه به تأیید کمیته اخلاق گروه روان‌شناسی به شماره E.A.98.04.22.01 رسیده است.

ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش عبارتند از:

۱- پرسشنامه هیجان تحصیلی: به منظور اندازه‌گیری هیجانات پیشرفت تحصیلی این پرسشنامه توسط پکران (Pekrun) و همکاران طراحی و ساخته شده‌است(۲٦). این پرسشنامه از نوع خودگزارشی و مداد-کاغذی است که هیجانات تحصیلی مثبت و منفی را مشخص می‌سنجد و دارای ۱۵۵ گویه است. در این پرسشنامه فراگیران تجربیات هیجانی خود را در یک مقیاس لیکرتی پنج درجه‌ای از کاملاً مخالفم(۱) تا کاملاً موافقم (۵) درجه‌بندی می‌کنند. حداقل نمره برای هیجان مثبت ٤۹ و حداکثر ۲٤۵،

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-25]

و برای هیجان منفی حداقل ۱۰۶ و حداکثر ۵۳۰ است. پکران و همکاران نشان دادند که آلفای کرونباخ محاسبه شده برای خرده مقیاس‌های پرسشنامه از ۰/۷۵ تا ۰/۹۵ بدست آمده است که نشان دهنده پایایی قابل قبول این ابزار است(۵). در پژوهش کدیور و همکاران برای بررسی پایایی و روایی پرسشنامه، از ضریب آلفای کرونباخ و تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. نتایج پژوهش آنها هم‌سو با نتایج پژوهش پکران نشان می‌دهد پرسشنامه، همسانی درونی قابل قبولی دارد و ضرایب آلفای کرونباخ در زیر مقیاس‌های آن میان ۰/۷٤ تا ۰/۸٦ است. همچنین نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان می‌دهند ساختار پرسشنامه برازش قابل قبولی با داده‌ها دارد و همه‌ی شاخص‌های نیکویی برازش، مدل را تأیید می‌کنند. بنابراین، پرسشنامه ابزار مناسبی برای تعیین هیجان‌های تحصیلی دانش‌آموزان و دانشجویان است(۲۷).

۲- پرسشنامه ویژگی‌های شخصیتی نئو (NEO) : این پرسشنامه ابتدا در سال ۱۹۸۵ با ۱۸۵ سؤال توسط کاستا و مک کری (Costa & McCrae) ساخته شد و بعد از آن بر اساس همین پرسشنامه فرم‌های ۲٤۰ و ٦۰ سؤالی آن نیز توسط همین پژوهشگران ساخته شد (۱٤). شاخص‌های مورد بررسی شامل پنج عامل شخصیتی برون‌گرایی، ثبات هیجانی، گشودگی، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی است که هر کدام از طریق ۱۲ گویه، امتیازی بین ۱ تا ٥ را به خود اختصاص می‌دهند. حداقل نمره این پرسشنامه ۲٤۰ و حداکثر ۱۲۰۰ است. در این پژوهش، به منظور بررسی ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان از فرم بلند سیاهه نئو که دارای ۲٤۰ سؤال بود، استفاده شده است. حقیقی و دیگران در تحقیقی که بر روی ٤۰۰ نفر از افراد هنرمند و غیرهنرمند شهر اهواز انجام دادند برای تعیین روایی فرم ۲٤۰ سؤالی آزمون نئو از آزمون شخصیتی آیزنک(Eysenck) استفاده کرده است و ضرایب همبستگی این آزمون را با آزمون آیزنک از ۰/۳٤ تا ۰/٥٥ گزارش کردند(۲۸).

۳- پرسشنامه اهمال‌کاری تحصیلی: این پرسشنامه توسط سولومون و راث بلوم (Solomon & Rothblum) ساخته شده است و دارای ۲۷ گویه است(۲۹). نحوه پاسخ‌دهی به این گویه‌ها به این صورت است که پاسخ دهندگان میزان موفقیت خود را با هر گویه با انتخاب یکی از گزینه‌های "به ندرت"، "بعضی اوقات"، "اغلب اوقات" و " همیشه" نشان می‌دهند که به گزینه "به ندرت" نمره ۱، " بعضی اوقات" نمره ۲، " اغلب اوقات" نمره ۳ و "همیشه" نمره ٤ تعلق می‌گیرد. حداقل نمره این مقیاس ۲۷ و حداکثر ۱۰۸ است. حسین‌چاری و همکاران روایی مقیاس اهمال‌کاری تحصیلی را در ایران، با استفاده از روایی همسانی درونی، ۰/۸٤ و پایایی این مقیاس را با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/٦٤، گزارش کرده‌اند(۳۰).

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در سطح آمار توصیفی، برای توصیف داده‌ها، از شاخص گرایش مرکزی و پراکندگی و میانگین در سطح آمار استنباطی آزمون معنادار بودن همبستگی از ضریب همبستگی رگرسیون همزمان استفاده و تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS-19 از شرکت (IBM, Armonk,NY,USA) انجام شد.

نتایج

در مجموع تعداد ۱٥۰ پرسشنامه در بین دانشجویان توزیع گردید که ۱۳۳ عدد تکمیل شد (میزان مشارکت ۷۳/٤٪). نمونه‌های مورد بررسی شامل ۸۱ نفر زن و ٥۲ نفر مرد بودند. با بررسی پرسش‌نامه‌ها، میانگین هیجان تحصیلی مثبت ۲٥/۹۳±۲/۲٤ ، هیجان تحصیلی منفی ٦٥/۸۲±٥/۷، برون‌گرایی ۱۱/۱۸±۰/٦٦ ، توافق‌پذیری ۱۱/۰٦±۰/۹٥، وظیفه‌گرایی ۱۳/۰۱±۱/۱۲، ثبات هیجانی ۱۲/۲٤±۱/۰٦، گشودگی ۱۱/۸٤±۱/۰۲ و اهمال‌کاری ۱۰/٥۸±۰/۹۱ به دست آمد. مفروضه نرمال بودن مشاهدات با استفاده از آزمون کولموگروف-اسمیرنف بررسی شد و از آنجا که سطح معناداری بزرگتر از ۰/۰٥ بود، فرض نرمال بودن توزیع مشاهدات تأیید شد.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-25]

به منظور پیش‌بینی هیجان تحصیلی مثبت بر اساس ویژگی‌های شخصیتی و اهمال‌کاری تحصیلی از روش رگرسیون چندگانه از نوع هم‌زمان استفاده شد.

جدول ۱: ماتریس همبستگی هیجان تحصیلی مثبت و منفی با اهمال‌کاری تحصیلی و مؤلفه‌های شخصیتی

متغیرها	۱	۲	۳	٤	٥	٦	۷
۱- هیجان تحصیلی مثبت	۱						
۲- برون‌گرایی	۰/۳٥**	۱					
۳- توافق‌پذیری	۰/۲۷**	۰/٦۲**	۱				
٤- وظیفه‌گرایی	۰/٤۱**	۰/٥۷**	۰/۷**	۱			
٥- روان‌رنجور خویی	۰/۱۸*	۰/٥۸**	۰/٥٤**	۰/٤۸**	۱		
٦- گشودگی در تجربه	۰/٤٤**	۰/۷۲**	۰/۷**	۰/۷۱**	۰/٥٤**	۱	
۷- اهمال‌کاری تحصیلی	-۰/٦۲**	-۰/۰٥	-۰/۰٥	-۰/۲۹**	۰/۹۸	-۰/۲٤**	۱
۸- هیجان تحصیلی منفی	۱						
۹- برون‌گرایی	۰/۱۲	۱					
۱۰- توافق‌پذیری	۰/۰۳	۰/٦۲**	۱				
۱۱- وظیفه‌گرایی	۰/۰۰۱	۰/٥۷**	۰/۷**	۱			
۱۲- روان‌رنجور خویی	۰/۳٦**	۰/٥۸**	۰/٥٤**	۰/٤۸**	۱		
۱۳- گشودگی در تجربه	-۰/۰۳	۰/۷۲**	۰/۷**	۰/۷۱**	-۰/۰۳	۱	
۱٤- اهمال‌کاری تحصیلی	۰/٥۸**	-۰/۰٥	-۰/۰٤	-۰/۲۹**	۰/۹۸	۰/٤۸**	۱

*P<۰/۰٥ P< **۰/۰۱

نتایج ارائه شده در جدول۱ ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش، نشان می‌دهد که برون‌گرایی، توافق‌پذیری، وظیفه‌گرایی، روان‌رنجور خویی و گشودگی در تجربه با هیجان تحصیلی مثبت، رابطه مثبت و معنادار داشته و اهمال کاری تحصیلی با هیجان تحصیلی مثبت رابطه منفی و معنادار دارد (P=۰/۰۱). از طرفی تنها روان‌رنجورخویی با هیجان تحصیلی منفی رابطه مثبت و معنادار دارد و اهمال‌کاری تحصیلی نیز با هیجان تحصیلی منفی، رابطه منفی و معنادار دارد (P=۰/۰۱).

جدول ۲: خلاصه مدل

	R	R2	R2adj	دوربین-واتسون
هیجان تحصیلی مثبت	۰/۷	۰/٥۰	۰/٤۷	۱/۹۹
هیجان تحصیلی منفی	۰/٦٦	۰/٤٤	۰/٤۳	۲/۲۹

نتایج خلاصه مدل نشان می‌دهد که ضریب همبستگی چندگانه برای هیجان تحصیلی مثبت ۰/۷ به دست آمد که نشان دهنده آن است که ٥۰ درصد تغییرات مربوط به هیجان تحصیلی مثبت توسط ویژگی‌های شخصیتی و اهمال‌کاری تحصیلی تبیین می‌شود. از طرفی نتایج این جدول نشان می‌دهد که ضریب همبستگی چندگانه برای هیجان تحصیلی منفی ۰/٦٦ به دست آمد که نشان دهنده آن است که ٤٤ درصد تغییرات مربوط به هیجان تحصیلی منفی توسط ویژگی‌های شخصتی و اهمال‌کاری تحصیلی تبیین می‌شود(جدول۲).

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-25]

جدول ۳: نتایج تحلیل واریانس رگرسیون همزمان

منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	معنی‌داری
رگرسیون	٤٤٣٥٤/٨٥	٦	٧٣٩٢/٤٧		
باقی‌مانده	٤٤٤٣٨/٣٥	١٢٦	٣٥٢/٦٨	٢٠/٩٦	٠/٠٠٠
جمع	٨٨٧٩٣/٢	١٣٢			
رگرسیون	٢٥١٩٢٤/٠٤	٢	١٢٥٩٦٢/٠٢		
باقی‌مانده	٣٢٠٠٨٧/٤٧	١٣٠	٢٤٦٢/٢١	٥١/١٥	٠/٠٠٠
جمع	٥٧٢٠١١/٥١	١٣٢			

نتایج آزمون آنوا برای متغیر هیجان تحصیلی مثبت ($F=٢٠/٩٦$ و $df=٦؛١٢٦$ و $\alpha=٠/٠١$) بود، که در سطح $P=٠/٠٠٠١$ معنادار است، و برای متغیر هیجان تحصیلی منفی ($F=٥١/١٥$ و $df=٢؛١٣٠$ و $\alpha=٠/٠١$) بود، که در سطح $P=٠/٠٠٠١$ معنادار است که نشان دهنده مناسب بودن برازش داده‌ها است(جدول۳).

جدول ۴: نتایج ضرایب رگرسیون همزمان

	همخطی غیراستاندارد		همخطی استاندارد				
	برآورد B	خطای استاندارد	برآورد استاندارد بتا	مقدار t	معناداری	تحمل	VIF
ثابت (هیجان تحصیلی مثبت)	١٢٨/٥١	٢٨/٢٨		٤/٥٤	٠/٠٠٠١		
برون‌گرایی	٠/٤	٠/٢٢	٠/١٧	١/٧٨	٠/٠٥	٠/٤١	٢/٤١
اهمال‌کاری تحصیلی	-١/٤	٠/١٧	-٠/٥٧	-٠/٩٨	٠/٠٠٠١	٠/٧٧	٠/٢٩
ثابت (هیجان تحصیلی منفی)	-١٤٠/٩٥	٥٥/٦٩		-٢/٥٣	٠/٠١		
روان‌رنجور خویی	١/٦٦	٠/٣٥	٠/٣١	٤/٦٩	٠/٠٠٠١	٠/٩٩	١/٠١
اهمال‌کاری تحصیلی	٣/٤٦	٠/٤١	٠/٥٥	٨/٤٥	٠/٠٠٠١	٠/٩٩	١/٠١

یکی از مفروضه‌های رگرسیون بررسی همخطی متغیرهای مستقل است. در بررسی همخطی چندگانه پارامتر اگر تحمل کم‌تر از ٠/١ یا عامل تورم واریانس بیش‌تر از ١٠ باشد، همخطی زیاد است و همبستگی قوی بین متغیرهای مستقل وجود دارد و همخطی مفروضه‌ها رعایت نشده‌است. جدول ٤، نشان دهنده رعایت این مفروضه در پژوهش حاضر است. از طرفی؛ بر اساس جدول ٤، ضریب بتا (ضریب رگرسیون استاندارد) نشان دهنده این است که در رابطه با هیجان تحصیلی مثبت تنها متغیر شخصیتی برون‌گرایی در سطح $P=٠/٠٥$ و اهمال‌کاری تحصیلی در سطح $P=٠/٠٠٠١$ و در رابطه با هیجان تحصیلی منفی متغیرهای اهمال‌کاری تحصیلی و روان‌رنجور خویی در سطح $P=٠/٠٠٠١$ معنادار است.

بحث

پژوهش حاضر به منظور بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و اهمال کاری تحصیلی با هیجانات تحصیلی مثبت و منفی انجام شد. نتایج پژوهش حاضر نشان‌دهنده رابطه مثبت و معنادار متغیر برون‌گرایی با هیجان تحصیلی مثبت است. ویژگی‌های شخصیتی توصیف‌کننده طیف وسیعی از هیجانات هستند. به عنوان مثال، برون‌گرایی با خصوصیاتی هم‌چون معاشرتی، حراف، لذت‌جو، با محبت و به طور کلی تحت عنوان هیجان مثبت مشخص می‌شود. بین عوامل برون‌گرایی و روان‌رنجور

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-25]

خویی نظریه مک‌کری و کاستا و نظریه آیزنک شباهت وجود دارد. پژوهش‌ها ثابت کرده‌اند کسانی که در مؤلفه برون‌گرایی پرسشنامه شخصیت آیزنک نمره بالا می‌گیرند، هیجانات مثبت بیش‌تری را تجربه می‌کنند(۳۱)؛ و از طرفی، هیجان مثبت شامل مؤلفه‌های لذت، امیدواری و غرور است؛ بنابراین ویژگی شخصیتی توضیح داده شده در بافت تحصیلی می‌توانند منجر به تجربه هیجانات تحصیلی مثبت شود.

از دیگر نتایج، رابطه مثبت و معنادار روان‌رنجور خویی با هیجان تحصیلی منفی است که با نتایج ونگ و همکاران(۹)، قانعی و همکاران(۱۷) و سروقد و همکاران(۲۰) هم‌سو است. ماهیت روان‌رنجور خویی با هیجانات منفی مثل پرخاشگری، اضطراب و افسردگی تعریف می‌شود. افراد روان‌رنجورخو ممکن است عزت نفس پایین داشته و مستعد احساس گناه باشند. از آنجا که ویژگی‌های شخصیتی به عنوان خصیصه و نه ویژگی موقعیتی که شخص با آن روبرو می‌شود، در نظر گرفته می‌شود؛ می‌توان اینگونه استنباط نمود که شخص روان‌نجور دائما در حال تجربه پرخاشگری، اضطراب و افسردگی است که این ویژگی‌های توصیف کننده هیجانات منفی نیز هستند و باعث تعمیم این هیجانات به موقعیت‌های تحصیلی و در نهایت، تجربه هیجانات تحصیلی منفی می‌شود. از طرفی رابطه منفی و معنادار اهمال‌کاری تحصیلی با هیجان تحصیلی مثبت در پژوهش حاضر به دست آمد که با نتایج پژوهش میرزایی و حاتمی(۱۸) هم‌سو است. همچنین نتایج نشان دهنده رابطه مثبت و معنادار اهمال‌کاری تحصیلی با هیجان تحصیلی منفی است که با نتایج پژوهش اسمعیلی و همکاران(۲٤) مطابقت دارد. با توجه به این که اهمال‌کاری تحصیلی تاخیر ارادی در انجام تکالیف درسی و همراه با فرآیندهای انگیزشی نابهنجار است که در نهایت منجر به شکست تحصیلی می‌شود، بر هیجانات تحصیلی خوشایندی مثل لذت، امیدواری، غرور و امید نسبت به کلاس درس و یادگیری تأثیر منفی گذاشته و باعث کاهش آن‌ها می‌شود و از طرف دیگر باعث افزایش هیجانات تحصیلی ناخوشایندی مانند خشم، اضطراب، شرم، ناامیدی و خستگی نسبت به کلاس و یادگیری می‌شود. از جمله نتایجی که اهمال‌کاری دارد اضطراب، روان‌رنجوری، عملکرد تحصیلی پایین و خودارزیابی ضعیف است؛ که از تمامی این مؤلفه‌ها در زمینه تحصیلی می‌توان تحت عنوان هیجان تحصیلی منفی نام برد.

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر، این بود که تنها دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمان را مورد بررسی قرار داد و به دلیل ماهیت همبستگی پژوهش، امکان تبیین رابطه علی بین متغیرها وجود نداشت که پیشنهاد می‌شود در آینده دانشجویان سایر دانشکده‌ها نیز مورد بررسی قرار گیرند. پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های بعدی برای کم شدن تعداد سؤالات، هیجان تحصیلی مثبت و یا منفی، به صورت جداگانه، با سایر متغیرها مورد بررسی قرار گیرد.

نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش نشان داد که هیجان تحصیلی مثبت با برون گرایی و اهمال‌کاری تحصیلی همبستگی معناداری دارد؛ و از طرف دیگر همبستگی هیجان تحصیلی منفی با روان‌رنجور خویی و اهمال‌کاری تحصیلی نیز معنادار است.

با توجه به اهمیت نقش هیجان‌های تحصیلی در زندگی تحصیلی دانشجویان و همچنین نقش برجسته تعامل میان استاد و دانشجویان در پیشرفت تحصیلی، پیشنهاد می‌گردد آموزش‌هایی با موضوعات زیر در برنامه تحصیلی دانشجویان گنجانده شود: آشنایی با انواع هیجانات و نقش آن در زندگی شخصی و تحصیلی فرد، ارتباط هیجانات با ویژگی‌های شخصیتی و همچنین آشنایی با ماهیت اهمال‌کاری تحصیلی و روش‌های کاهش آن، انگیزش تحصیلی و راهکارهای افزایش آن. پیشنهاد می‌شود موارد بالا به استادان مشاور دانشجویان نیز

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-25]

آموزش داده‌شود تا زمینه تجربه بیش‌تر هیجان تحصیلی مثبت و در نتیجه تعمیم این هیجانات به سایر موقعیت‌های زندگی فراهم شود. برای اثرگذاری بیش‌تر متغیرهای موجود و کمک به دانشجویان در برطرف کردن نقاط ضعف و استحکام نقاط قوت، می‌توان ارتباط میان دانشجویان و مرکز مشاوره دانشگاه را تقویت نمود.

قدردانی

بدین وسیله از همکاری تمامی اساتید و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمان که در انجام این پژوهش نهایت همکاری را داشتند، تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.

منابع

1. Reindl M, Tulis M, Dresel M. Associations between friends, academic emotions and achievement: Individual differences in enjoyment and boredom. Learning and Individual Differences. 2018; 62: 164-173.
2. Ketonen EE, Dietrich J, Moeller J, Salmela-Aro K, Lonka K. The role of daily autonomous and controlled educational goals in students' academic emotion states: An experience sampling method approach. Learning and Instruction. 2018; 53:10-20.
3. Burić I, Sorić I, Penezić Z. Emotion regulation in academic domain: Development and validation of the academic emotion regulation questionnaire (AERQ). Personality and Individual Differences. 2016; 96:138-147.
4. Goetz T, Nett UE, Martiny SE, Hall NC, Pekrun R, Dettmers S, et al. Students' emotions during homework: Structures, self-concept antecedents, and achievement outcomes. Learning and Individual Differences. 2012; 22(2): 225-234.
5. Han Y, Hyland F. Academic emotions in written corrective feedback situations. Journal of English for Academic Purposes. 2019; 38: 1-13.
6. Pekrun R. Academic emotions. In: Wentzel KR, Miele DB , editors.Handbook of motivation at school. 2nd ed. New York, NY: Routledge; 2016.
7. Carl JR, Gallagher MW, Barlow DH. Development and Preliminary Evaluation of a Positive Emotion Regulation Augmentation Module for Anxiety and Depression. Behav Ther. 2018; 49(6): 939-950.
8. Martin RD, Naziruddin Z. Systematic review of student anxiety and performance during objective structured clinical examinations. Currents in Pharmacy Teaching and Learning. 2020; 12(12): 1491-1497.
9. Wang D, Li SH, Hu M, Dong D, Tao SH. Negative Academic Emotion and Psychological Well-being in Chinese Rural-to-Urban Migrant Adolescents: Examining the Moderating Role of Cognitive Reappraisal. Frontiers in Psychology. 2017;8:1312.
10. Abdelrahman RM. Metacognitive awareness and academic motivation and their impact on academic achievement of Ajman University students. Heliyon. 2020; 6(9): e04192.
11. Ahmed W, vanderWerf G, Kuyper H, Minnaert A. Emotions, self-regulated learning, and achievement in mathematics: A growth curve analysis. Journal of Educational Psychology. 2013; 105(1): 150-161.
12. Ketonen EE, Dietrich J, Moeller J, Salmela-Aro K, Lonka K. The role of daily autonomous and controlled educational goals in students' academic emotion states: An experience sampling method approach. Learning and Instruction. 2018; 53:10-20.
13. McCrae RR, Costa PT. The five-factor theory of personality. In: John OP, Robins RW, Pervin LA, editors. Handbook of personality: Theory and research. New York City: The Guilford Press; 2008: 159–181.
14. Prillwitz CC, Ruber T, Reuter M, Montag C, Weber B, Ehger CE, et al. The salience network and human personality: Integrity of white matter tracts within anterior and posterior salience network relates to the self-directedness character. Brain Res. 2018; 1692: 66-73.
15. Widiger TA, Crego C, Rojas SL, Oltmanns JR. Basic personality model. Current Opinion in Psychology. 2018; 21:18-22.
16. Schindler S, Querengässer J. Coping with sadness - How personality and emotion regulation strategies differentially predict the experience of induced emotions. Personality and Individual Differences. 2019; 136: 90-95.
17. Ganei R, Valiei S, Rezaei M, Rezaei K. [The relationship between personality characteristics and Nursing

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-25]

occupational stress]. Iranian Journal of Psychiatric Nursing. 2013; 1(3): 2345-2501.[Persian]
18. Mirzaie F, Hatami HR.[Rabeteye Vijegihaye Shakhsiyati Va Shadkami Dar Daneshjooyan]. Andisheh Va Raftar Dar Ravanshenasi Balini]. 2010; 5(17); 47-56. [Persian]
19. Rapp C, Ingold K, Freitag M. Personalized networks? How the Big Five personality traits influence the structure of egocentric networks. Social science research. 2019; 77: 148-160.
20. Sarvghad S, Rezaei A, Iranian F.[Rabeteye Sabkhaye Delbastegi Va Vijegihaye Shakhakhsiyati Ba Ezterab]. Quarterly Journal of Woman and Society. 2012; 3(2):117-136. [Persian]
21. Tavakoli MA. [Study of the prevalence of academic procrastination among students and their relationship with demographic characteristics, preference for study time, and the purpose of entering university]. Quarterly Educational psychology. 2013; 9(28); 99-120. [Persian]
22. Kandemir M. Reasons of academic procrastination: Self-regulation, academic self-efficacy, life satisfaction and demographics variables. Procedia-Social and Behavioral Sciences. 2014; 152: 188-193.
23. Rothblum ED, Solomon LJ, Murakami J. Affective, cognitive, and behavioral difference between high and low procrastinators. Journal of Counseling Psychology. 1986; 33(4): 377-381.
24. Esmaeili N, Shokri O, Fath Abadi J, Heidari M. [Azmoone Ravabete Sakhtari Beyne Bavarhaye Khodkaramadiye Tahsili, Olgoohaye Asnadi, Rahbordhaye Moghabele, Hayejane Pishraft Va Ehmalkariye Tahsili Dar Daneshjooyan]. Journal of Research in Educational Science. 2015; 9(30): 63-122. [Persian]
25. Delavar A. [Raveshe Tahghigh Dar Ravanshenasi Va Oloome Tarbiyati]. 4thed. Tehran: Nashre Virayesh; 2020. [Persian]
26. Pekrun R, Goetz T, Titz W, Perry RP. Academic emotions in students' self-regulated learning and achievement: A program of qualitative and quantitative research. Educational psychologist. 2002; 37(2): 91-105.
27. Kadivar P, Farzad WA, Kavoosian J, NickDel F. [Ravasazi Porseshnameye Hayajanhaye Tahsiliye Pekrun]. Quarterly Journal of Educational Innovations. 2009; 8(32): 7-38. [Persian]
28. Haghighi J, Zarei I, Shokrkon H, Shani Yelaghi M. [Moghayeseye Vizhegihaye Shakhsiyatiye Honarmandane Reshtehaye Sher Va Adab, Namayesh, Moosighi Va Honarhaye Tajasomi Ba Afrade Gheyre Honarmande Shahre Ahwaz]. Oloome Tarbiyati. 2004; 11(1-2): 35-56. [Persian]
29. Solomon LJ, Rothblum ED. Academic procrastination: Frequency and cognitive-behavioral correlates. Journal of counseling psychology.1984; 31(4): 503.
30. HosseinChari M, Dehghani Y. [Pishbiniye Mizane Ehmalkariye Tahsili Bar Asase Rohbordhaye Khodtanzimi Dar Yadgiri]. Journal of Research in Educational Science. 2008; 2(4): 63-73. [Persian]
31. Seyedmohammadi Y. [Nazariyehaye Shakhsiyat]. 10nd ed. Tehran: virayesh publication; 2013:365-70. [Persian]

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-25]

Prediction of Positive and Negative Academic Emotions Based on Personality Characteristics and Academic Procrastination in Students of Kerman University of Medical Sciences

Mahshid Tajrobehkar[1], Somaye Pourehsan[2], Mahboobe Shamsi Nezhad[3]

Abstract

Introduction: *Positive and negative academic emotions are among the important psychological resources of in educational settings that affect individuals' activities, such as attention, concentration, and the learning process. This way, this study was conducted to predict positive and negative academic emotions based on personality traits and academic procrastination.*

Methods: *The population of this correlational this study included all students of Kerman University of Medical Sciences during the academic years of 2019-2020 in which 150 were studied. The instruments included the Academic Emotion, Personality Characteristic, and Academic Procrastination Questionnaires. The analysis of data was done using Pearson correlation significance test and simultaneous regression coefficient.*

Results: *The results showed that only components of extraversion (P=0/05) and academic procrastination (P=0/000) can significantly predict positive academic emotions (R=0/7). On the other hand, neuroticism and academic procrastination can significantly predict negative academic emotions (P=0/000, R=0/66).*

Conclusion: *Academic settings affect psychological resources, including academic emotions, and are one of the most important factors influencing psychological well-being. According to the results of the study, it is necessary to consider attention, planning and preventive, and therapeutic interventions under these circumstances.*

Keywords: Academic Emotions, Personality Characteristics, Academic Procrastination. Medical Sciences Students.

Addresses:

1. (✉) Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran. Email: m.tajrobehkar@uk.ac.ir
2. Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran. Email: Purehsan@uk.ac.ir
3. M. A Student of Clinical Psychology, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran. Email: mahboobeshamsi@ens.uk.ac.ir

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-25]